

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Griekse verkiezingen: mokerslag voor Links?

Gouw, P

Citation

Gouw, P. (2023). Griekse verkiezingen: mokerslag voor Links? *Lychnari*, 37(3), 4-8.
Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3677300>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3677300>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Griekse verkiezingen

Mokerslag voor links?

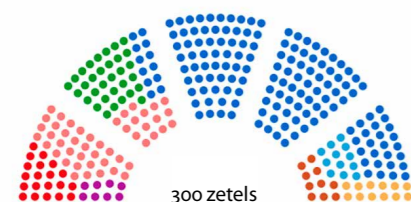
Griekenland beleefde dit jaar historische verkiezingen. Nea Dimokratia (ND) van zittend premier Kyriakos Mitsotakis behaalde – in twee rondes – een klinkende overwinning, met een niet eerder vertoonde overmacht. De grootste oppositiepartij Sýriza verloor niet alleen veel zetels, maar ook haar politiek leider Alexis Tsipras. Daarnaast keerde extreemrechts terug in het parlement. Toch verliepen de eerste maanden voor de nieuwe regering allesbehalve vlekkeloos. Alle reden om het politieke landschap weer eens nader onder de loep te nemen.

PATRICK GOUW

Griekse parlamentsverkiezingen juni 2023

BRUNN

Mitsotakis kondigde in het voorjaar – bij het aflopen van zijn eerste termijn als premier – nieuwe verkiezingen aan. Deze vonden op 21 mei 2023 plaats onder een nieuwe kieswet, waarin de traditionele ‘meerderheidsbonus’ van 50 zetels voor de grootste partij was geschrapt. Die wetswijziging was onder een eerdere regering (Sýriza-ANEL, 2015-2019) doorgevoerd, met als doel het democratische proces eerlijker te maken. Maar in feite werd coalitievorming daarmee bemoeilijkt, omdat meer partijen nodig zouden zijn om tot een meerderheid te komen. ND gaf in een vroeg stadium aan daar geen heil in te zien en greep de terugkeer naar de macht in 2019 aan om de electorale bonus weer in ere te herstellen. Deze kieswet zou echter pas bij de tweede verkiezing *na* bekrachtiging in werking treden, en dus geen rol spelen in die van het voorjaar 2023.

Verkiezingsstrijd

Voorafgaand aan de verkiezingsdag lieten de opiniepeilingen een ruime en stabiele voorsprong zien voor Mitsotakis, die zich vooral liet voorstaan op zijn economische hervormingen, het dalen van de werkloosheid en de terugkeer van (internationaal) vertrouwen in de Griekse financiën. Zijn precampagne draaide op volle toeren, mogelijk gemaakt door een volle partijkas. De commotie rondom het af luisterschandaal – waarin onder andere de telefoon van PASOK-leider Nikos Androulakis door de geheime dienst werd gemonitord – en de vreselijke treinramp bij Tembi hadden niet of nauwelijks effect op de populariteit van ND, hoezeer de oppositie ook de verantwoordelijkheid bij de premier en zijn kabinet legde. Tegenstanders wezen ook op het weinig pluriforme en regeringsgezinde medialandschap in Griekenland: het feit dat de Griekse publieke omroepen door Mitsotakis onder toezicht van de premier zijn geplaatst en de – schrikbarende – laatste plaats in Europa wanneer het gaat om de persvrijheid (volgens het jaarlijkse rapport van *Reporters Without Borders*).

De eerste verkiezingsronde leverde met 40,8% van de stemmen een overduidelijke winst op voor Nea Dimokratia.

Het overgrote deel van de kiezers zag in Mitsotakis de garantie voor een stabiel en toekomstgericht bestuur. De marge met Sýriza (20%) bleek veel groter dan voorspeld. Het was echter niet voldoende voor een meerderheid, ook al omdat er ditmaal dus geen winnaarsbonus te vergeven was. En aangezien geen van de grote partijen een coalitie wenste te vormen, werd een tweede ronde – op 25 juni – noodzakelijk.

Tweede ronde

Al snel werd duidelijk dat ND haar kunststukje zou gaan herhalen, nu met een bonus van 50 zetels in het verschiet. De oppositie slaagde er bij lange na niet in om de achterstand goed te maken. Bij Sýriza overheerste vooral ontredde en shock en klonk kritiek door op het eigen leiderschap. En hoewel men bij PASOK met een resultaat van 11,46% kon spreken van een geslaagde politieke comeback – na moeizame jaren als onderdeel van Kínima Allayís (KINAL) – was de herleefde partij nog niet voldoende toegerust om alweer de traditionele uitdager voor ND te zijn.

Het grootste gevaar voor Mitsotakis lag echter buiten zijn tegenstrevers. Met een zo grote en ogenschijnlijk onoverbrugbare marge uit de eerste ronde zou bij ND-kiezers de gedachte hebben kunnen ontstaan dat een nieuwe stem op de partij niet nodig zou zijn. Uiteindelijk bleek die vrees ongegrond. Wel deed er zich een ernstig incident voor dat in de verkiezingsstrijd een rol ging spelen.

Het strenge migratiebeleid, een van de pijlers van de campagne, kwam kort voor de tweede ronde weer onder een ver grootglas te liggen toen een migrantenboot met honderden

opvarenden op 14 juni nabij Pylos zonk. Deze humanitaire ramp zonder weerga werd – onherroepelijk – onderwerp van een politiek steekspel, zeker toen vanuit diverse (buitenlandse) media duidelijk werd dat de rol van de Griekse kustwacht uiterst discutabel leek te zijn geweest. Waar Mitsotakis het voor ‘zijn’ grensbewakers opnam (‘patriotten die onze grenzen bewaken’) en de schuld voor de ramp bij mensensmokkelaars legde, zag de oppositie het zoveelste bewijs voor doelbewuste pushbacks door de Griekse overheid. Het leidde ook tot spanningen binnen Nea Dimokratia, een partij die van oudsher een breed spectrum vertegenwoordigt – van liberaal en centrumrechts tot een nationalistische vleugel. ND-parlementariër Spiliotis Kriketos werd in allerijl van de kieslijst gehaald, nadat hij in een interview gezegd had dat ‘Griekenland geen migranten meer kan herbergen’ en hij vluchtelingen van diefstal betichtte.

Net als bij de treinramp bleek de gerezen commotie echter geen electorale gevolgen te hebben. Mitsotakis behaalde op 25 juni een historisch verkiezingsresultaat: een zege met opnieuw 40%, een overmacht van meer dan 100 zetels – de grootste sinds het herstel van de democratie in 1974. Het betekende onmiskenbaar een versterking van zijn eigen positie in de partij. Door buitenlandse waarnemers (en zeker ook kredietbeoordelaars) werd de uitkomst ook positief ontvangen, als het bewijs dat Griekenland haar stabiele koers van

herstel zou gaan voortzetten. Toch dient te worden aangetekend dat Nea Dimokratia in de tweede ronde 300.000 stemmen minder haalde dan in mei 2023 en dat de afgetekende zege ook deels voortkwam uit de ineenstorting van haar grootste ‘concurrent’.

Ondergang

Een andere gedenkwaardige uitkomst van de verkiezingen was namelijk de teloorgang van Sýriza, de partij die door Alexis Tsipras tijdens de financiële crisisjaren werd uitgebouwd van een marginale club tot machtsblok. Waar hij in 2019 nog in een nek-aan-nek-race was verwickeld met Mitsotakis bleef hij vier jaar later ver achter bij de verwachtingen. Met 17,84% van de stemmen in ronde twee was er een historische kloof met Nea Dimokratia, terwijl Sýriza op de hielen gezeten werd door de weer opgeleefde PASOK.

Tsipras werd keihard afgerekend op een gebrek aan toekomstvisie. Zijn oppositiepartij had een overwegend ‘negatieve’ campagne gevoerd, gericht op schandalen binnen de regering en persoonlijke aanvallen op Mitsotakis. Daarnaast weigerde de partijleider zich duidelijk uit te spreken over

ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΛΥΣΗ

politiek gevoelige dossiers, zoals het grenshek aan de Evros-rivier, dat door ND als een noodzakelijk kwaad voor een streng doch rechtvaardig migratiebeleid werd gepresenteerd). In 2015 las iedere kiezer wat hij/zij wilde horen in Tsipras’ verkiezingsbeloften. Maar nu speelde die ‘vaagheid’ in zijn campagne hem juist parten. Hij zag onvoldoende in dat zijn kiezers naar een coherent nieuw verhaal snakten, terwijl hijzelf bleef hangen in de retoriek van het verleden.

Daarbij leek hij ook de tijdgeest uit het oog te zijn verloren. Na tien jaar van economische ellende, een immigratie- en energiecrisis en de oorlog in Oekraïne, is volgens veel politiek analisten een sterk gevoel van onzekerheid ontstaan, en daarmee de behoefte aan het verzekeren van de eigen bestaanszekerheid, veiligheid en identiteit. Overigens wordt dat sentiment in heel Europa gevoeld en verklaart het de recente ‘ruk naar rechts’ en de dominantie van conservatieve partijen, van Finland tot Spanje. Veel traditioneel linkse stemmers haakten af bij Tsipras, getuige de overwinning van ND in bijvoorbeeld Atheense kiesdistricten met veel lage inkomens, en zelfs op Kreta – historisch gezien toch een links(er) bolwerk. Ook bij de jongste kiezers – de groep van 17 tot 24-jarigen – slaagde Sýriza er niet in een verschil te maken, terwijl het daar voorheen toch veel steun vond.

De uitkomst van dit alles was voorspelbaar. Enkele dagen na de tweede verkiezingsronde maakte Tsipras bekend om te stappen, naar eigen zeggen om plaats te maken voor ‘een grondige vernieuwing’ van de partij. Leiderschapsverkiezingen staan gepland in september. Het is duidelijk dat de partij zich dringend moet herbezinnen op de eigen identiteit: terug naar een activistische (protest)beweging of zich afficheren als volwaardige sociaaldemocraten? Daarbij zal men ook met een schuin oog kijken naar de ontwikkelingen binnen PASOK, waar politiek leider Androulakis de basis gelegd heeft voor het herleven van oude tijden. Maar hij heeft ondertussen lijdzaam moeten toezien hoe Nea Dimokratia een typisch links thema als lagere belastingen voor de middenklasse met succes heeft weten te omarmen. En Mitsotakis presenteert zich naar die inkomensgroepen – met succes – als het gematigde, liberale gezicht van ‘fatsoenlijk’ rechts.

Is er in Griekenland ruimte voor twee grote (centrumlinkse) partijen of moet een toenadering tussen Sýriza en PASOK niet worden uitgesloten? De nabije toekomst zal het uitwijzen. Of daar – op termijn – voor Tsipras weer een rol zal zijn weggelegd, valt nu nog niet te zeggen. Maar hij lijkt met zijn 49 jaar en politieke ervaring nog niet definitief afgeschreven. Zijn vertrek betekent wel het einde van een bewogen tijdperk, dat van de eurocrisis. Want ook die andere hoofrolspeler uit dat tijdvak – de veelal verguisde en flamboyante Yanis Varoufakis, kortstondig minister van Financiën – verdween van het politieke toneel. Zijn beweging MeRA25 haalde de kiesdrempel niet, in tegenstelling tot enkele opvallende ‘nieuwkomers’.

Nieuwkomers

Meest in het oog springend was wellicht wel de terugkeer van extreemrechts in het parlement. Het deed denken aan mei

Mitsotakis viert de overwinning

Tsipras: tijd om te gaan?

PASOK leeft op met Androulakis

2012, toen de Gouden Dageraad en de Onafhankelijke Grieken (ANEL) hun intrede deden. Drie nieuwe splinterpartijtjes bleken in juni 2023 de kiesdrempel te hebben gehaald en behaalden samen 12% van de stemmen – goed voor 34 van de 300 zetels. De nationalistische en pro-Russische *Elliniki Lysi* (‘Griekse oplossing’) en de ultraorthodoxe *Niki* (‘Overwinningspartij’) scoorden vooral goed in het noorden, niet verwonderlijk gezien het feit dat beide hun oorsprong kennen in het (aanhoudende) verzet tegen het Prespes-verdrag uit 2018 dat de naamkwestie met buurland Noord-Macedonië formeel beslechtte.

De opvallendste nieuwkomers waren echter de *Spartiates*, een partij met landelijke aanhang die als reïncarnatie van de verboden Gouden Dageraad gezien kan worden. Zij kregen de wind in de zeilen door Ilias Kasidiaris, de voormalige voorman van de Griekse neonazi’s, die vanuit de gevangenis (!) – hij zit een straf van 13,5 jaar uit voor het leiding geven aan een criminele organisatie – zijn achterban opriep om op de ‘Spartanen’ te stemmen. Zijn eigen partij *Éllines* was namelijk uitgesloten van verkiezingsdeelname. Op het moment van schrijven heeft Kasidiaris zich ook kandidaat gesteld voor het burgermeesterschap van Athene (via een

alliantie met de 'Vrije Atheners' partij), maar er is een wetswijziging in de maak die veroordeelden van zware misdrijven uitsluit van lokale, regionale en nationale verkiezingen.

Wat verklaart het relatieve succes van deze nationalistische groeperingen, zeker als we bedenken dat geen van de genoemde partijen met een gedetailleerd programma de verkiezingen inging? De *Spartiates* waren in de eerste ronde nog niet eens verkiesbaar geweest! De eerdergenoemde conservatieve tijdgeest speelt zeker een rol, net als 'identiteitspolitiek' – het politiek bedrijven vanuit de gedachte dat de eigen (etnisch-religieuze) groep onrecht wordt aangedaan. Alle drie de extreemrechtse nieuwkomers komen duidelijk op voor het 'orthodoxe Griekenland', met nadruk op religie, familie en vaderland. De harde migratiepolitiek van Nea Dimokratia resoneerde in brede lagen van de Griekse samenleving (7 op de 10 Grieken zouden volgens een poll van *Kathimerini* achter het grenshek aan de Evrosrivier staan) en zou extreemrechts gedachtegoed in de kaart hebben gespeeld.

Het roept de vraag op hoe Mitsotakis zal omgaan met de splinterpartijtjes ter rechterzijde. Ze verzekeren hem ongetwijfeld van steun voor de voortzetting van zijn migratiebeleid, maar hij zal ervoor waken te veel naar rechts op te schuiven – al zijn er partijgenoten die juist dat van hem verlangen. Voor iemand die zo bedreven is gebleken in het verkopen van zijn eigen imago ligt daar een van de valkuilen voor zijn tweede termijn.

Valse start

Mitsotakis was erop gebrand het grote mandaat van zijn nieuwe kabinet een vliegende start te geven, met nadruk op de economische hervormingsagenda en het nakomen van verkiezingsbeloften (onder andere belastingverlagingen). Maar al snel kwam er serieuze tegenwind en werden zijn wetsvoorstellen overschaduw door nieuwe schandalen, incidenten en maatschappelijke onrust. Een schokkend klokkenluidersrapport vestigde opnieuw de aandacht op de nalatigheid van de Griekse staat in de treinramp, terwijl de Europese Commissie voornemens is om een onderzoek in te stellen naar de tragedie met de bootvluchtelingen. En onlangs kwam de Griekse Gegevensbeschermingsautoriteit (HDPA) met nieuwe bevindingen in het af luisterschandaal waardoor Mitsotakis alle zeilen zal moeten bijzetten om de beschuldigingen aan het adres van hemzelf en zijn regering te pareren.

En toen kwamen in juli ook nog de bosbranden op Rodos, die het imago van de alerte overheid en haar bewindspersonen geen goed deden. Terwijl beelden van de evacuatie van tienduizenden toeristen de wereld

overgingen, probeerden de autoriteiten de situatie te vergoelijken door bijvoorbeeld op Twitter te melden dat 'slechts' 10% van het eiland getroffen was. Brandweerlieden klaagden steen en been over het gebrek aan voldoende blusmiddelen. De oppositie was er snel bij om Mitsotakis eraan te herinneren dat slechts een fractie van de door hem in 2019 beloofde extra menskracht en materiaal ook daadwerkelijk was gerealiseerd.

De verantwoordelijke minister van Burgerbescherming, ND-lid Notis Mitarakis, moest zijn ambt neerleggen toen hij – terwijl het vuur nog volop woedde op Rodos, Évia en in Magnisia – doodleuk op het strand van Patmos bleek te liggen. De premier leek zich ondertussen vooral bezig te houden met zijn overzeese imago, toen hij de getroffen buitenlandse toeristen een gratis week vakantie voorhield ter compensatie van het ondervonden leed.

Hete zomer

En zo ging de hete zomer voort. De bosbranden nabij Volos leidden tot explosies op de Luchtmachtbasis in Nea Anchialos en de gedwongen evacuatie van een groot aantal F-16's naar Lárissa. Ook hier bleek al snel dat men de situatie niet goed had ingeschat en dat de veiligheidsvoorschriften niet op orde waren. Kleiner leed, maar wel gewillig voer voor de media was de handdoekenbeweging (zie elders in dit nummer) waarbij lokale inwoners zich in steeds groteren getale te weerstellen tegen de illegale exploitatie van de openbare stranden door *beachbars*, en het gebrek aan enig staatstoezicht.

Meest recentelijk werd Griekenland – niet voor de eerste maal – opgeschrikt door voetbalgerelateerd geweld. Een 29-jarige AEK-Athene supporter werd aan de vooravond van de Champions League kwalificatiewedstrijd van zijn club tegen Dinamo Zagreb op 8 augustus jongstleden door Kroatische hooligans doodgestoken in Nea Filadélfia. Al snel werd duidelijk dat de Griekse politie en autoriteiten gewaarschuwd waren voor op handen zijnde rellen en dat de Kroaten zelfs geschaduw waren tijdens hun reis naar de hoofdstad. Verschillende politiefunctionarissen werden op non-actief gesteld en de verantwoordelijke minister kwam zwaar onder vuur te liggen.

Mitsotakis mag dan een mokerslag hebben uitgedeeld aan de linkse oppositie en een zelfverzekerde indruk maken, de recente incidenten laten zien dat er desondanks nog veel werk aan de winkel is en dat zijn positie zeker niet onaantastbaar is. Tegelijkertijd biedt het huidige politieke landschap de komende jaren ongetwijfeld voer voor vurige debatten en plottwisten. Lychnari blijft de ontwikkelingen in het Griekse parlement dan ook met belangstelling volgen. 🍷